

RI.
SE

Solel i norr, visst är det möjligt!

Alexander Granlund & Mattias Lindh

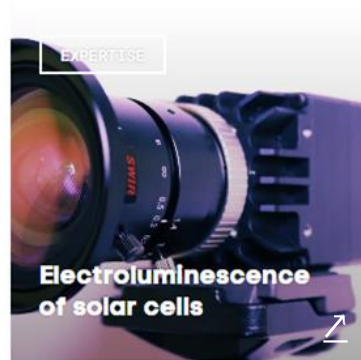
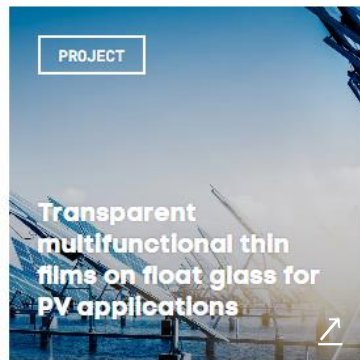
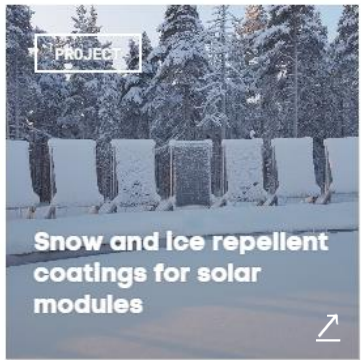
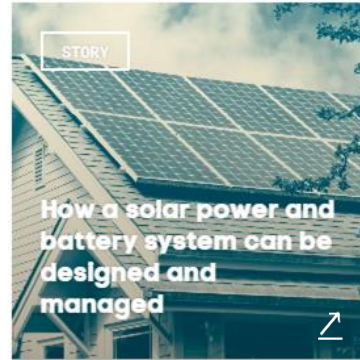
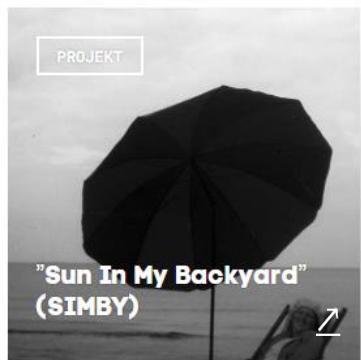
RISE Solenergi

RISE arbetar aktivt med att stötta den svenska solenergibranschen i frågor som i första hand rör:

- solelens roll i energisystemet
- kvalitet i utförande av anläggningar
- kunskapsunderlag för utformning av regler och rekommendationer
- test och utveckling av tekniska system och material
- Solel i nordliga förhållanden
- Solceller som byggprodukt

RISE arbetar i dagsläget inom 15+ aktiva forsknings- och utvecklingsprojekt med direkt koppling till solenergi.

Michiel van Noord

Projektledare

michiel.van.noord@ri.se

Malin Unger

Projektledare/ Arkitekt

malin.unger@ri.se

Karin Morell

Projektledare

karin.morell@ri.se

Alexander Granlund

Forsknings- och utvecklingsingenjör

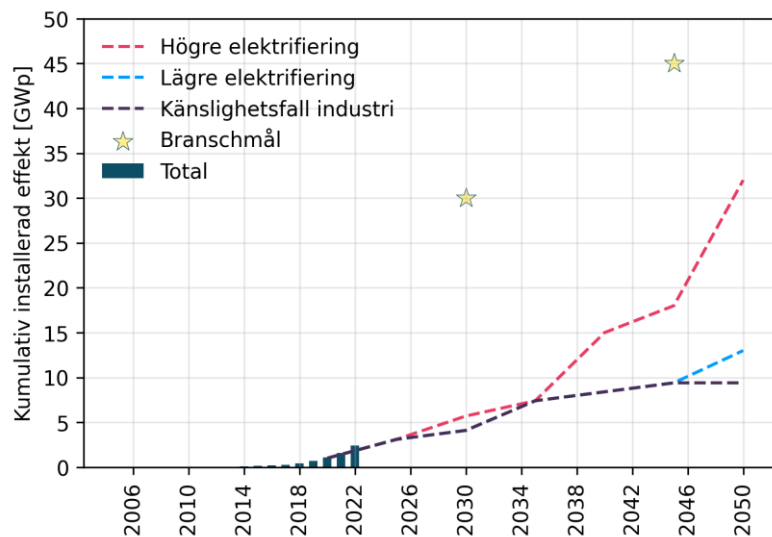
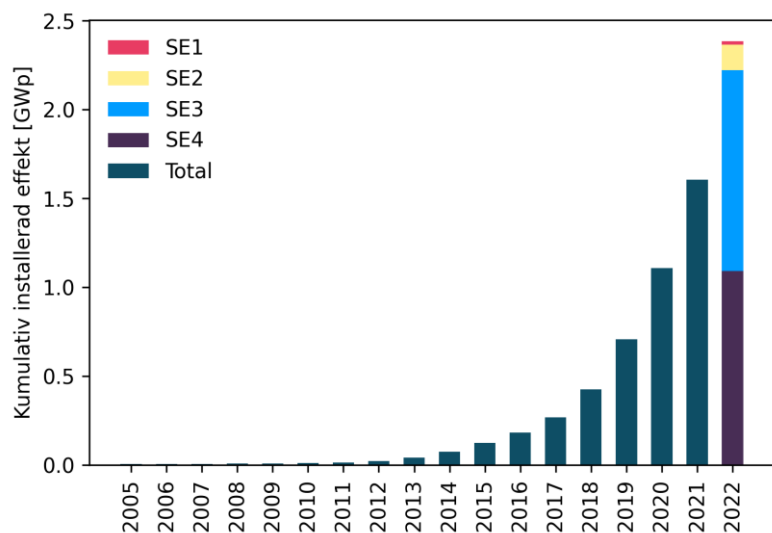
alexander.granlund@ri.se

Mattias Lindh

Forskare

mattias.lindh@ri.se

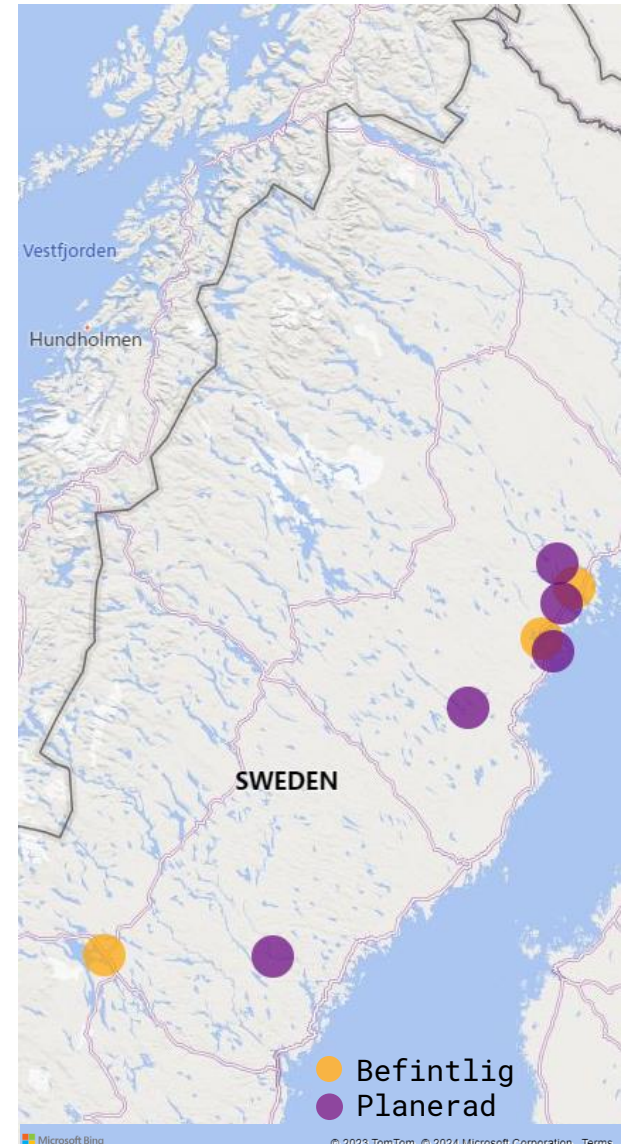
Svensk installationstakt

- Avsevärt lägre installerad effekt i SE1 & SE2
  - Redan mycket förnybar elproduktion från vatten och vind
  - Låg befolkning och lågt elbehov
  - Lägre elpriser i norr ger lägre lönsamhet för elproduktion
- Kommer sannolikt öka kraftigt... också i norr?

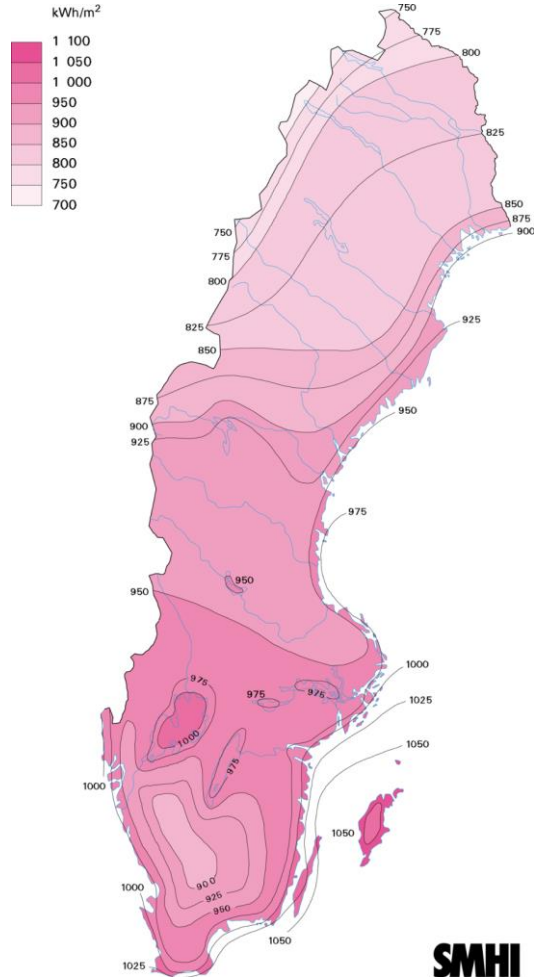
[Källor: IEA PVPS National Survey Report of PV Power Applications in Sweden 2022, Energiföretagen Sverige Energiåret 2022 Tabeller, Energimyndigheten Scenarier över Sveriges energisystem 2023, Svensk Solenergi Solenergiolitiskt Program]

Framtidsspaning Norrland

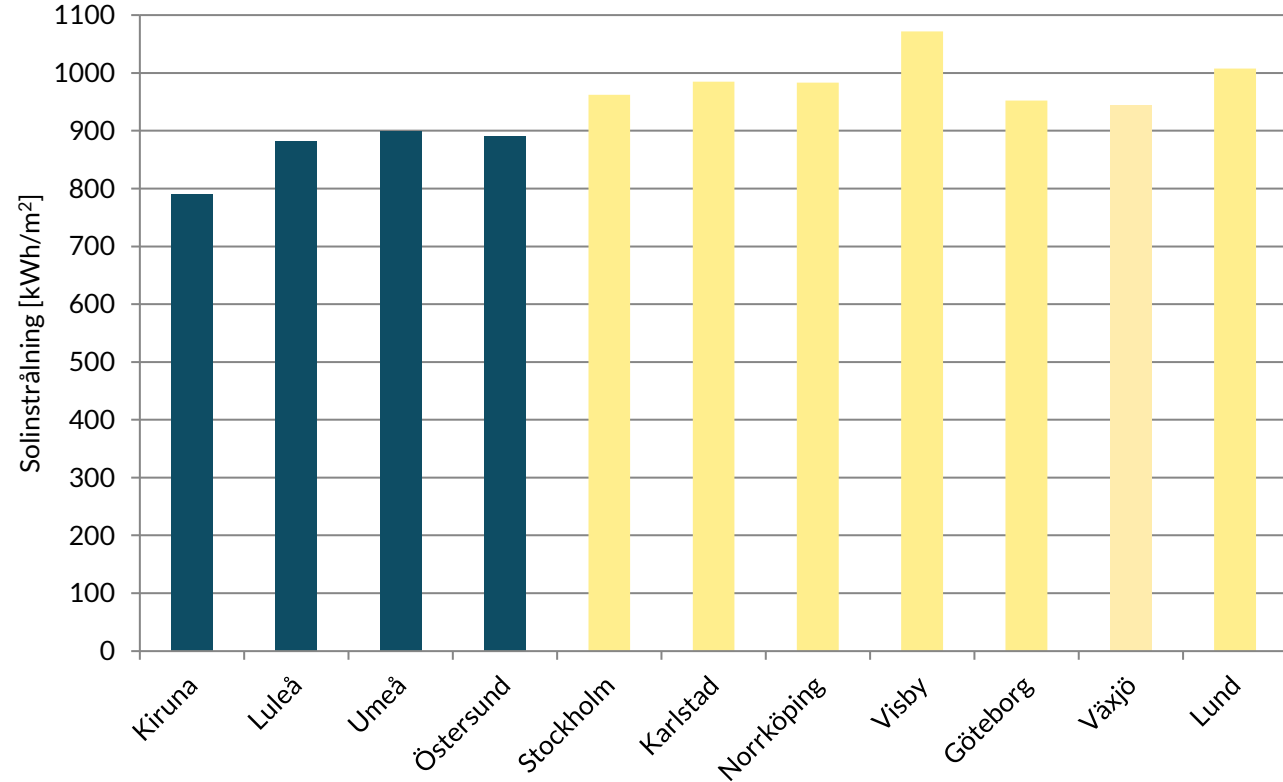
- Utbud och efterfrågan
  - Stora industrietableringar och omställningar
  - Norrbottens elproduktionen 2019 var 18 TWh, elanvändning kan gå från 8 TWh 2019 till 40 TWh 2030 [Energikontor Norr 2022]
- Utbyggnad av markmonterade solcellsparker
  - Finns i dagsläget flera planerade, samtliga större än befintliga

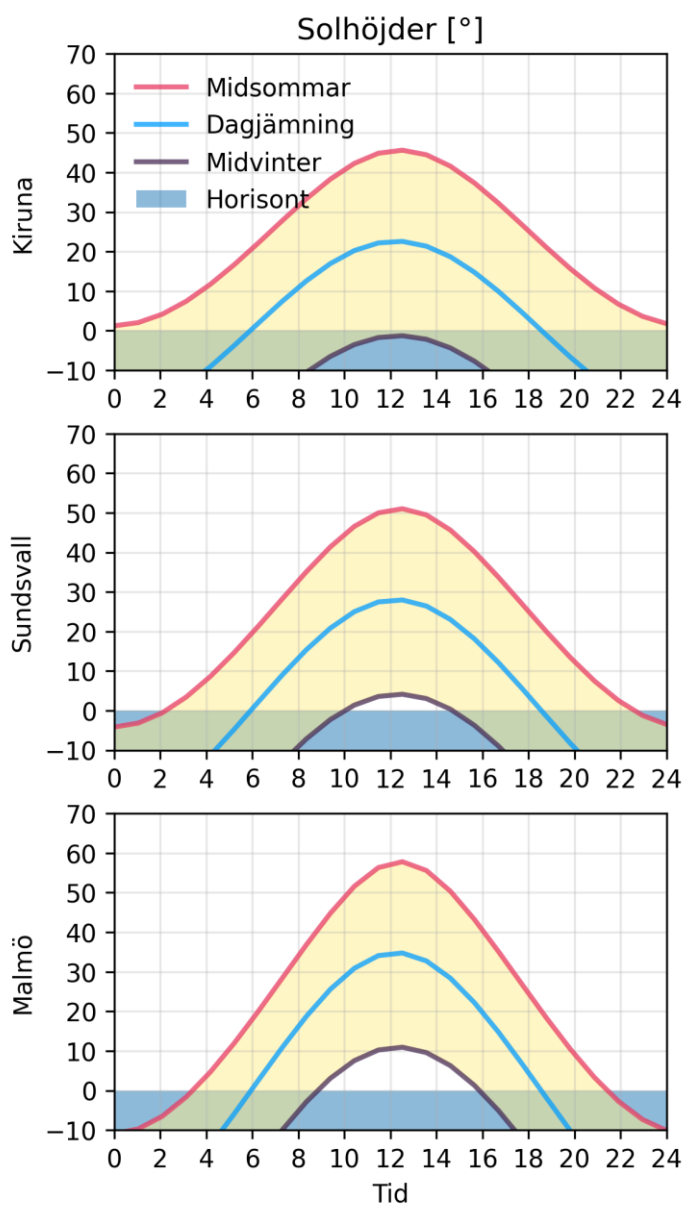

Solinstrålning i Sverige

Medelvärde årlig globalstrålning 1983-2014 (SMHI)

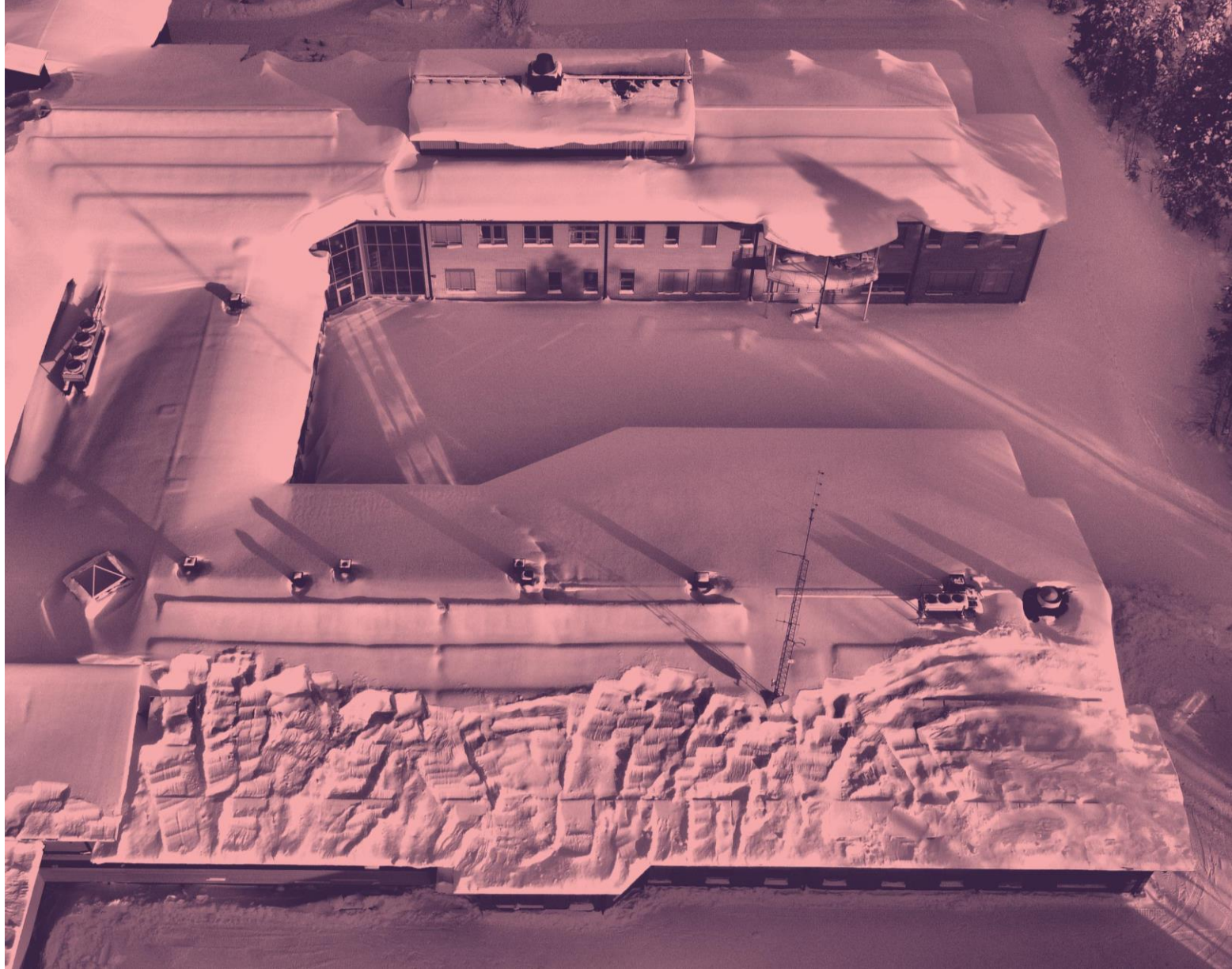
Skillnader från nord till syd – Instrålning och klimatdata

- Lägre solbana
  - Skuggning
  - Strålningens sammansättning och intensitet
- Säsongsbetoning
  - Midnattssol och polarnatt
- Lägre upplöst och tillförlitlig satellitdata
  - Svårare att modellera elproduktionen tillförlitligt
  - Svårare att få ihop lönsamhetskalkyler

Snö

- På solcellerna
  - Skuggar
  - Belastar
- I omgivningen
  - Reflekterar

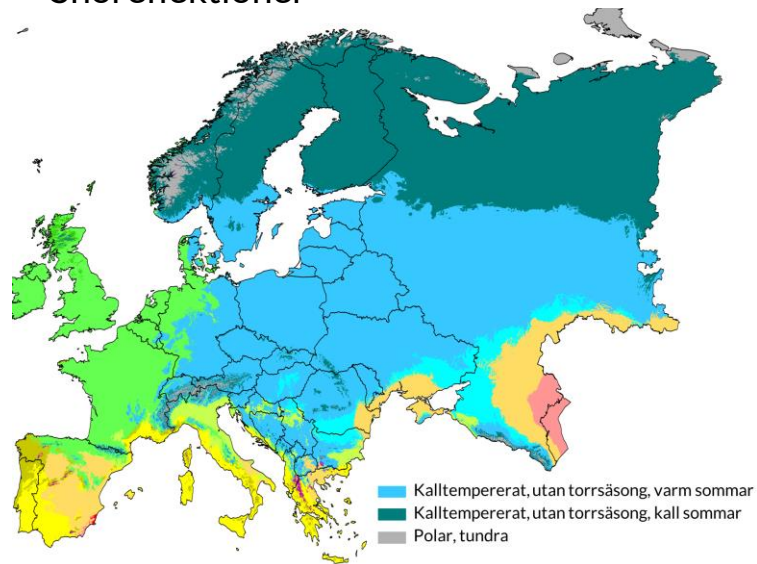

Kyla

- Ökad spänning och effekt
- Kan minska degradering
- Kan påverka hållbarheten

Fördelar

- Kyla – högre spänning och effekt
- Små degraderingsfaktorer
- Snöreflektioner

Beck, et al. *Sci Data* 5, 180214 (2018). <https://doi.org/10.1038/sdata.2018.214>

Nackdelar

- Säsongsbetonad elproduktion
- Lägre instrålning
- Snölaster & -skuggning
- Ökad risk för skuggning

Ljusets sammansättning
Livslängd
Kyla - hållbarhet

Vårt arbete

Avslutat projekt om:

- Allmänna riktlinjer för nordlig solet
- Informationsspredning
- Upphandlingsunderlag för lantbrukare
- Snölast på tak med solceller
- Utformning av stora takanläggningar i norr
- Dubbelsidiga solcellsmoduler
- Byggnadsintegrerade solceller BIPV

Aktuella rapporter

Handbok för nordlig solex (2020):

<http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:1450744>

Slutrapport för projekt om snölast på tak (2024):

<https://www.e2b2.se/media/nv0jrg2h/slutrapport-p2018-016202.pdf>

Slutrapport för projekt om nya monteringsätt för att undvika snöskuggningsförluster på stora tak i norr (2022):

<https://www.e2b2.se/media/gowcgozu/anpassning-av-solelanläggningar-till-nordiska-förhållanden.pdf>

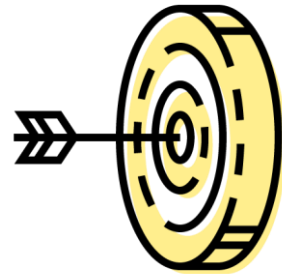
Internationellt samarbete

Vi bidrar till International Energy Agency's Photovoltaic Power Systems globala samarbete inom tillförlitlighet och prestanda, Task 13, tillsammans med Checkwatt och Mälardalens Universitet.

- Rapporter publiceras under 2024, 2025 och 2026.

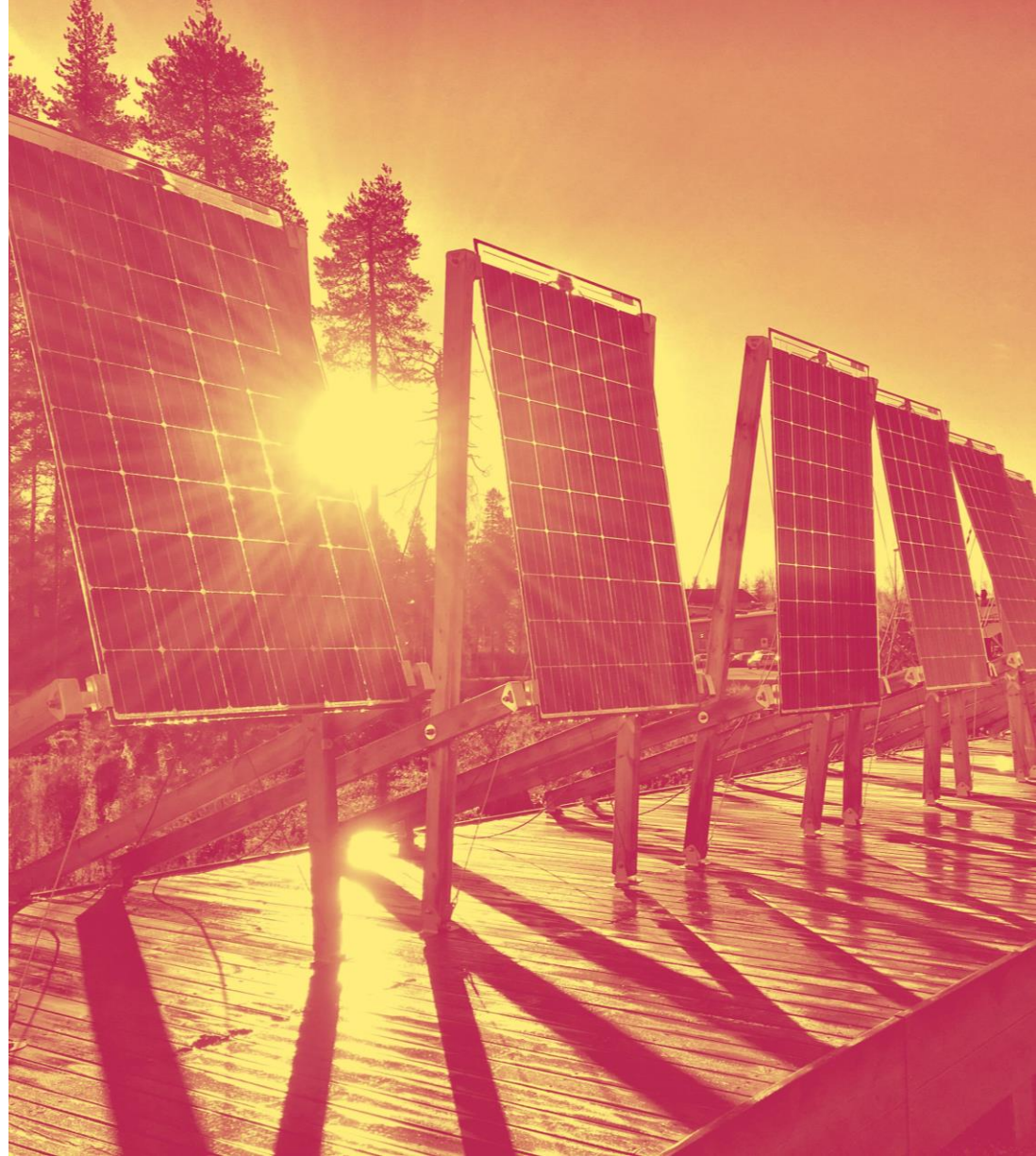
Framtida arbeten

- Livslängd och hållbarhet
- Mark- och intressekonflikter
- Utformning av större parker och sambruk
- Tillförlitlighet av klimatdata och modellering i norr

Tre fokusområden

1. Snölaster
2. Produktionsförluster
3. Snöröjning

Varför bry sig om snölast?

- Solkraft på tak en viktig pusselbit – får inte riskera tak och byggnader!
- Anpassning till nordliga förhållanden krävs för att det ska fungera bra – länge!
- (Nästan) hela Sverige har inom en driftstid stora mängder snö *någon* gång.

1. Snö kan förstöra anläggningar, tak och byggnader
2. Solceller kan påverka hur stora snölasterna blir och hur man kan hantera dem

Men hur?

Hur har vi mätt?

- Tillvägagångssätt
  - Stege och försiktighet...
  - Rör, våg, spade, drönare
  - Övervakningskamera
  - Egna snömätningar och från SMHI samt modellerad SMHI-data
- Observationer från besök vid ett 30-tal takanläggningar mellan Jukkasjärvi och Borås.

Observerad maxlast vs. byggnorm

- Mätning av maximal snölast under vintrarna 19/20 - 21/22 (varierande metod)
- Äldre normer inte alltid tillräckliga
- Medel inom rimligt spann, krävs säkerhetsmarginal!
- Byggnader i norr snöröjs ofta, men hur gör man det med moduler på taket?

Slutsats: Äldre byggnader med solceller kan ibland kraftigt överskrida de byggnormer som gällde när de byggdes! Dock gäller detta även utan solceller...

Nuvarande normer är bättre.

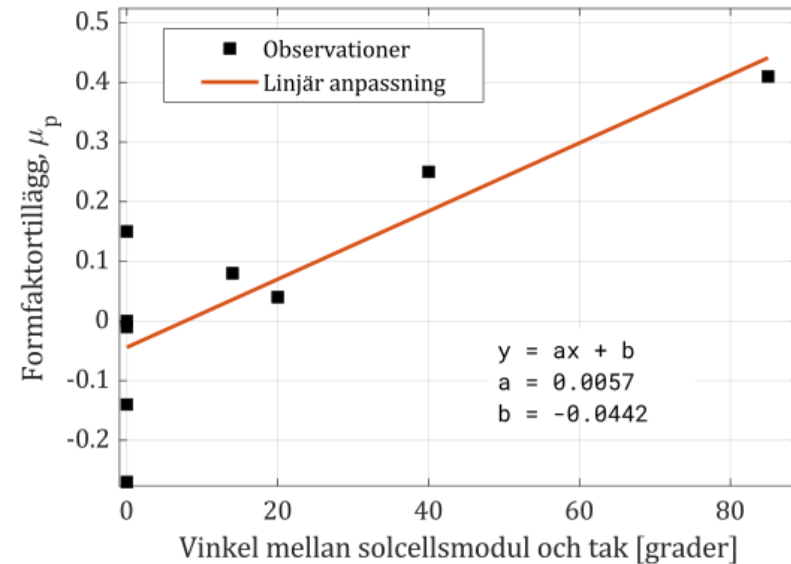
Id.	Snözon [kN/m ²]	Byggår	Snölast [kN/m ²]	Diff. Dim [%]	Diff. EKS11 [%]
Luleå 1	3	1995	1,45	-51	-52
Luleå 2	3	2008	2,32	-3	-9
Piteå 1*	3	1989–2003	2,06	3	-29
Piteå 2	3	2017	2,58	1	1
Piteå 3	3	2014	0,83	-65	-73
Piteå 4*	3	40-tal	1,46	4	-39
Umeå 1	3	efter 2006	1,24	-59	-59
Umeå 2	3	2014	2,58	8	-21
Umeå 3	3	1959	1,57	5	-35
Umeå 4a	3	2000	3,85	28	24
Umeå 4b	3	1971	2,47	70	-3
Östersund 1	2,5	Okänt	1,81	-	-17

* Dimensionerande snölast vid uppförande av byggnaden är svårbedömd.

Extra snölast med upplutade moduler!

Tydlig trend:

- Ju mer upplutade modulerna är från taket, desto mer snö samlas på taken.
- Omräknat till takets formfaktor för snölast ser det ut enligt figur ->

Besök i Västerbotten med mycket snö

- På baksidan ser det inte så farligt ut kanske - fint väder också.
- Öppet odlingslandskap, hård vind och kraftigt snöfall februari 2021.

Framsidan

- Ca två meter snö på modulerna
- Vindtransporterad snö med relativt hög densitet. $\sim 3,5 \text{ kN/m}^2$
- Gammalt hus
- Huset (med kontor i) måste snöröjas!

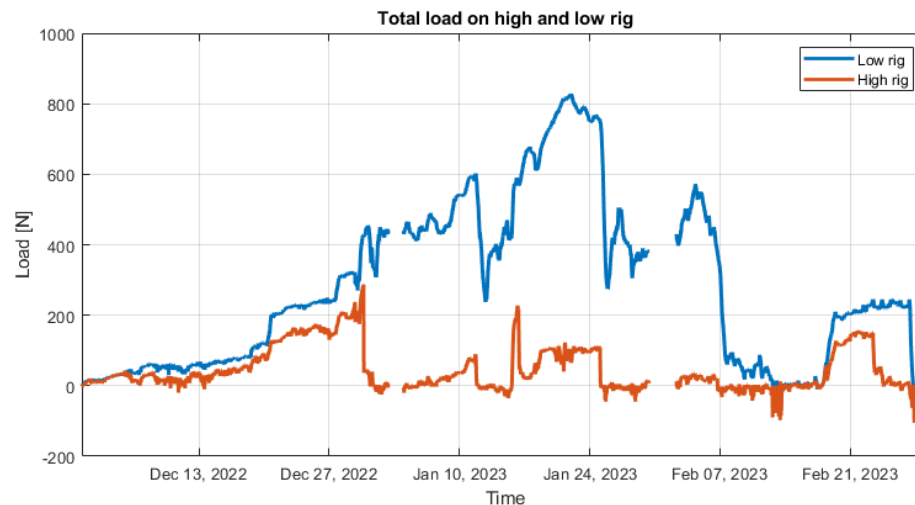
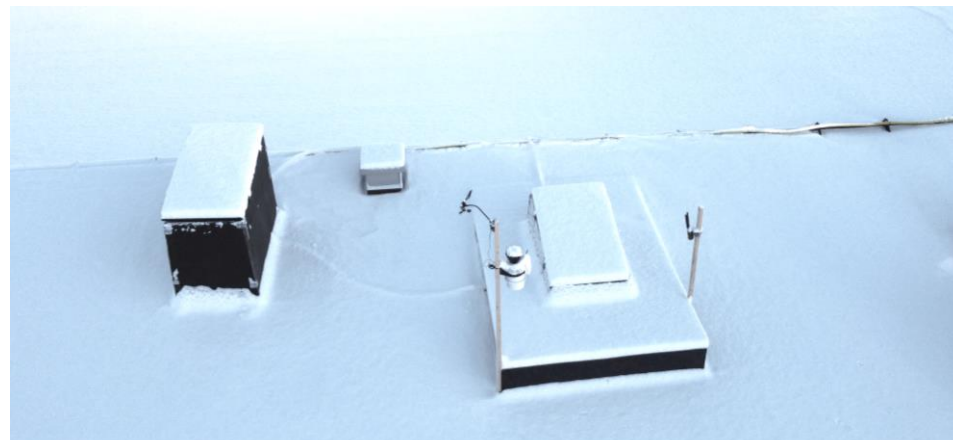
Snölaster på moduler i verkliga förhållanden

Verklig last skiljer sig från standardiserade tester (inomhustemp, homogen last etc). Två fall:

1. Hög rigg (vänster) motsvarar upphöjt på tak eller vanlig markanläggning
2. Låg rigg (höger) motsvarar del av upplutad anläggning på låglutande tak eller nedersta raden i en villataksanläggning.

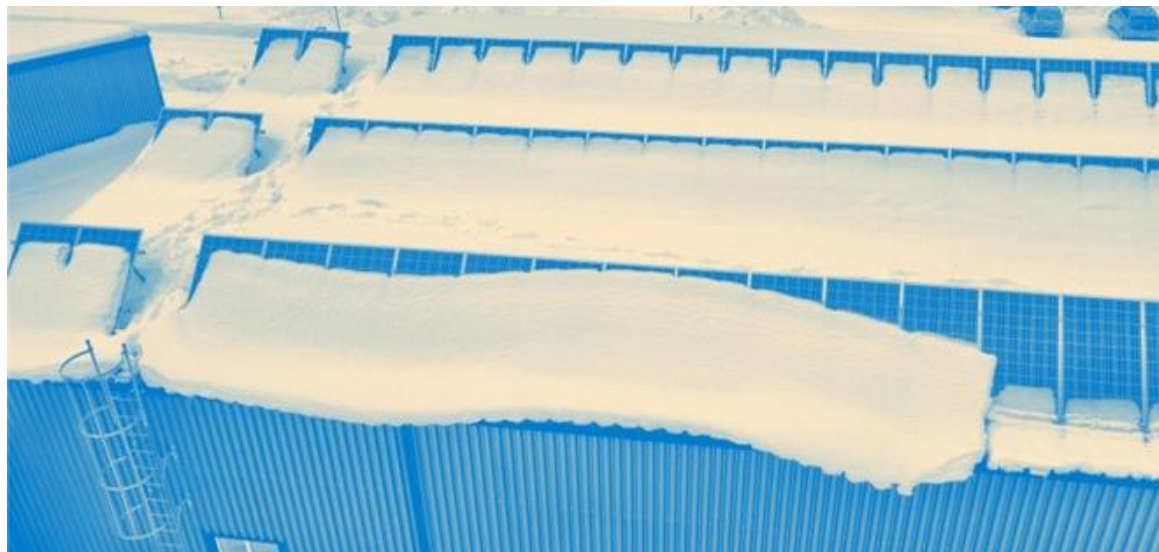
Svårt att mäta detta och få stabila data över lång tid.

- Hög rigg samlar mindre snö vid "vanligt snöfall" (slut dec)
- Snön glider inte av den låga riggen under säsongen som den gör för den höga, men även höga riggen kan ha partiell avglidning (mitten jan)
- Högre laster under längre sammanhängande tid för låg rigg
- Som mest ca 10 mm nedböjning i mitten av en den låga panelen, 5 mm på den höga.

Kombination av snölaster på tak och moduler

- Upplutade montage utan upphöjning:
  - Mer snö samlas på tak
  - Snön har svårare att glida av
  - Större laster i nederdelen av moduler
- Gamla byggnader kan vara lågt dimensionerade
- Takparallella system kan samla *mindre* snö, men osäkert på grund av vind och omgivning!
- Komplexa tak är svåra att förutse snölasterna för då det varierar mycket på taket.
- **Planera för snöröjning om taket kräver det!**

Liten varning: Äldre byggnader, upplutade moduler eller kombinationen av dem kan utgöra en risk om man inte noggrant undersöker byggnadens konstruktion.

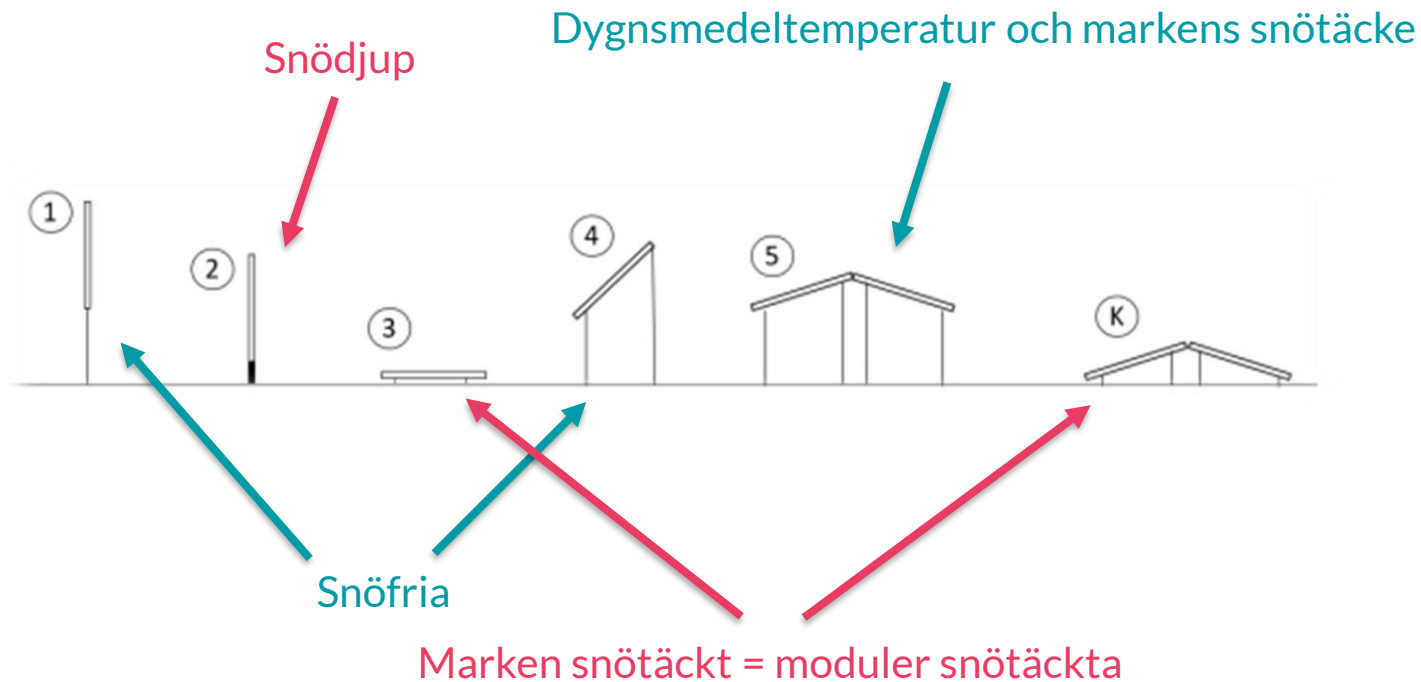

Vad då stora snöskuggningsförluster?

Lindbäcks Bygg (Haraholmen, Piteå)

Undersökta utformningar

Simulerade vindlaster

→ Dragkraft (FD)
 ↑ Lyftkraft (FL)

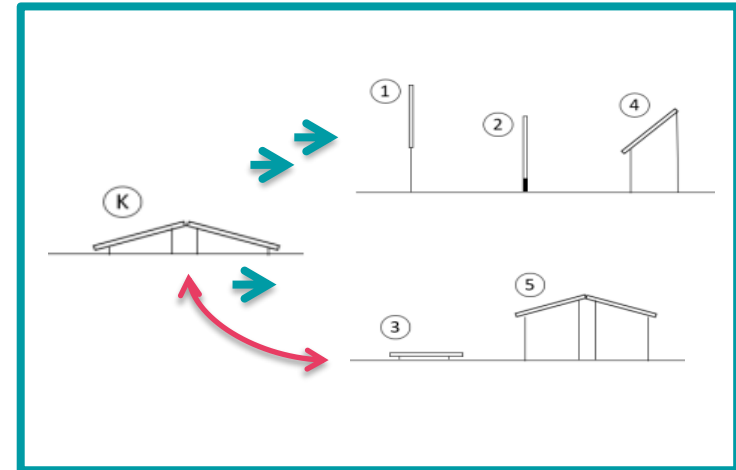
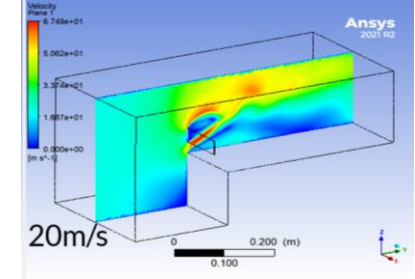
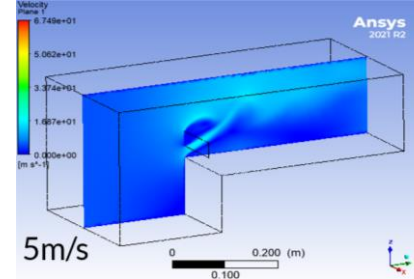

Koncept	1	2	3	4	5	K
F_D [N/m ²]*	1516	1427	1	831	0/-62**	155/-164**
F_L [N/m ²]*	-2	-4	-974	-826	52/-413**	-859/-933**

*Modultryck vid inloppshastighet på 20 m/s

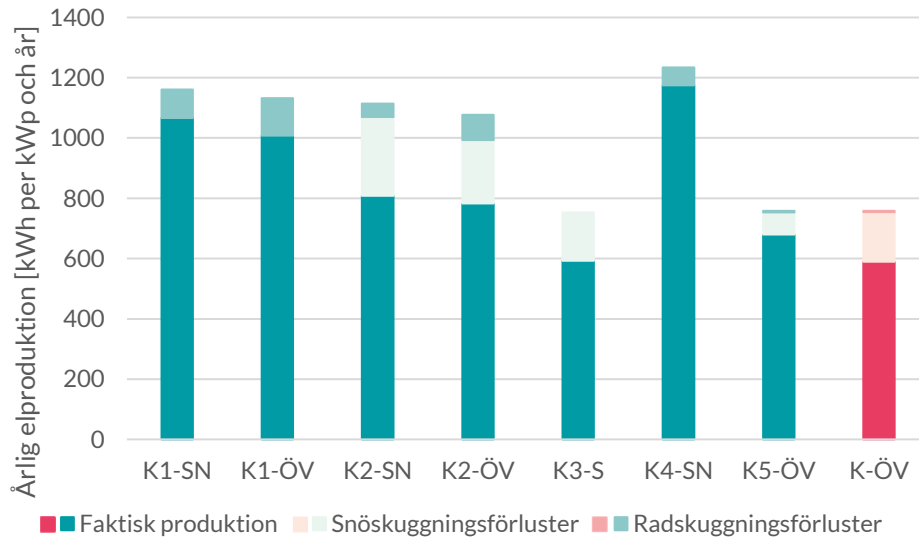
**Främre/bakre modulen

- Uppvinklade och vertikala system -> mycket större draglaster.
- Inte några stora lyftkrafter för upphöjda system

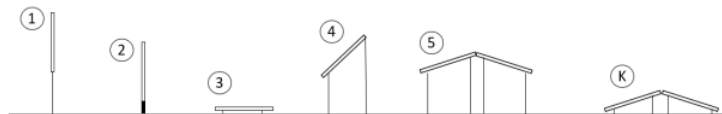
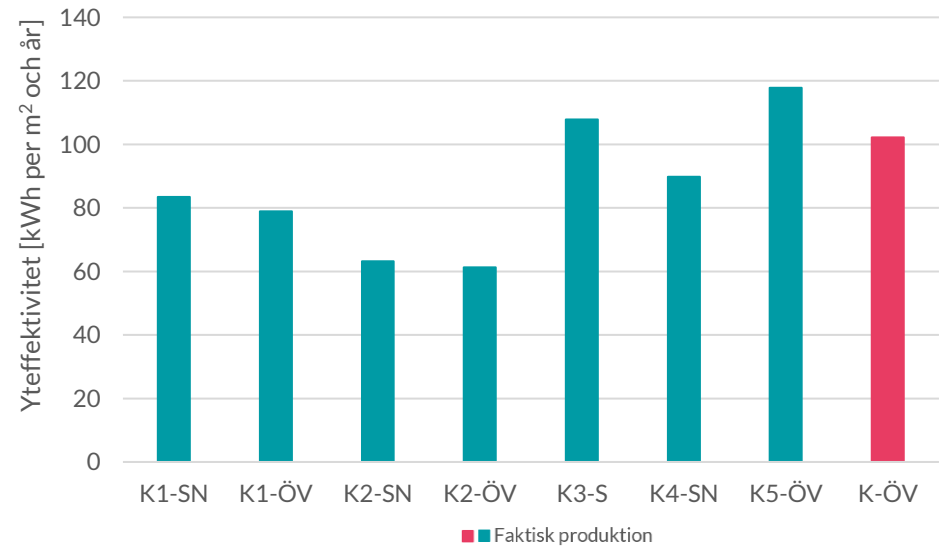

Simulerad årsproduktion (Luleå)

Årlig produktion – kWh per kWp och år

Yteffektivitet – kWh per kvm och år

Tre snöröjningsspår

- Mekanisk snöröjning av solcellsmoduler
  - Takraka
  - Takhyvel med hjul och glidmatta
  - Borstar
- Elektrisk uppvärmning av modulen
- Snö och isavstötande ytbeläggningar

Testsite i Piteå

- Låg lutning (14°)
- Test pågick under 3 vintrar från 2019
- 5 modulgrupper
  - 4 med snöborttagningsmetoder
  - 1 kontrollgrupp
  - Alla moduler oinkopplade
- Snölastzon, 3 kPa
  - De flesta modulerna klassade för 5,4 kPa snölast enligt IEC 61215

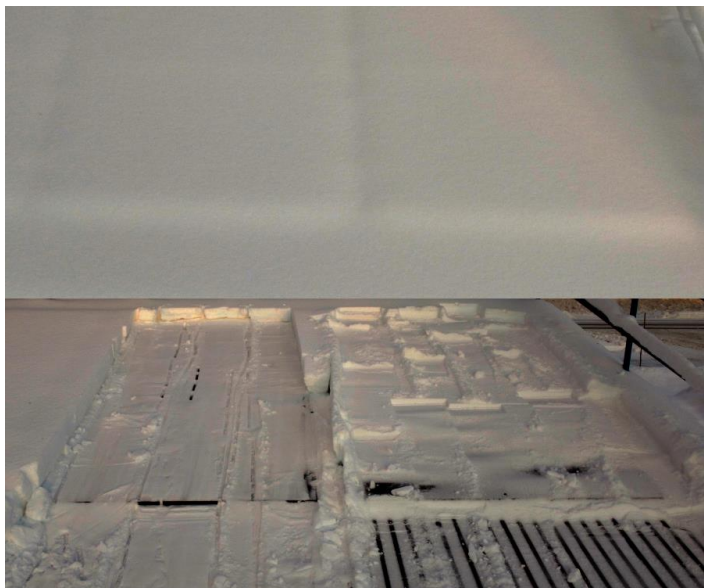
Med fel metoder spelar inte snölastklassningen någon roll...

Takraka och hyvel

Hur bra beror på snötyp

Hyveln generellt bättre (utom vid tung blöt snö)

Innebär risk för paneler

Elektrisk uppvärmning

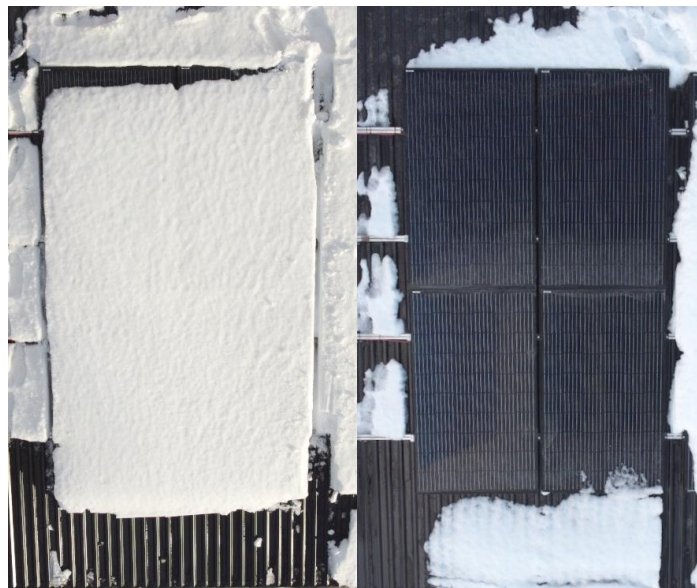
Kan smälta snön

Snön hänger fast i strukturer

Krävde friläggning för att snötäcket skulle glida

Dyr och komplicerad installation

Vatten lika tungt som snö...

Snö och isavvisande ytbeläggningar då?

Kommersiella ytbeläggningar funkar inte så bra...

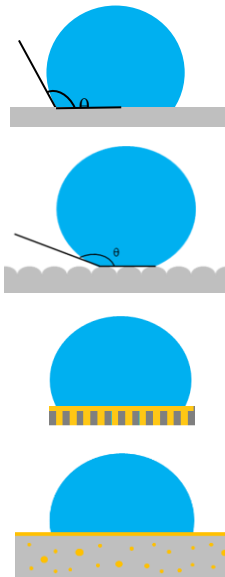
Nyutveckling och test av flera olika lovande koncept!

Speciella krav för solceller:

1. Genomskinlighet
2. Tålighet
3. Mycket låg snö och isvidhäftning!

Mycket lovande resultat i lab!

Beläggning	T _{sw} (%)	Kontaktvinkel (°)
Glas	89,7	ca. 10
Hydrofob (slät)	93,9	105 ± 1
Superhydrofob (grov)	90,9	160 ± 2
SLIPS (med smörjmedel)	91,9	105 ± 2
Elastomer (med smörjmedel)	90,2	106 ± 1

Fälttest av nyutvecklade beläggningar

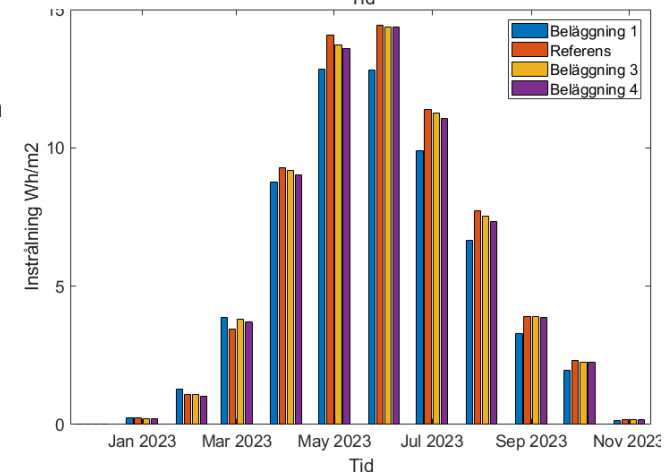
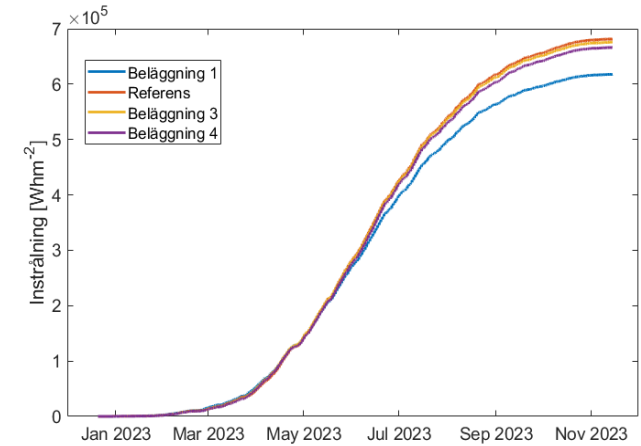

- Test i Umeå av mindre prover
- Snösäsong dec-apr, max snödjup 22/23 var 85 cm. Temp-spänn ca 60° C
- Test av nio beläggningar med vinkel 0°, 10°, and 25°
- Jämförelse av hur mycket ljus de släpper igenom
- Stor skillnad mellan labb och verkliga förhållanden!
- Genomsnittlighet är HELT avgörande! Även någon enstaka procent ger utslag på årsproduktion. Utgå från AR-egenskaper.

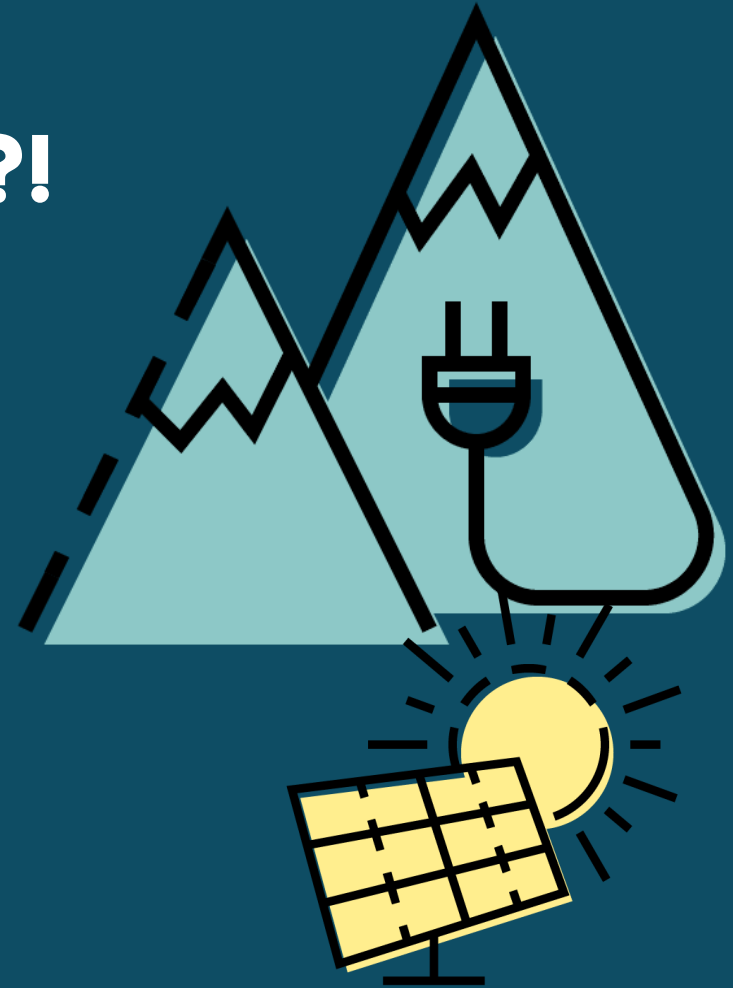
Svårt att göra beläggningar som funkar i ett verkligt klimat!

Coating	Årlig avvikelse
Beläggning 1	-9,3 %
Beläggning 3	-0,8 %
Beläggning 4	-2,2 %

Solel i norr, är det möjligt?!

- Läget då, nu och sen?
- Förutsättningar som behöver hanteras
- Vad vill vi undersöka framåt?

- Goda förutsättningar för solkraft i norr
- Kräver noggrannhet och ödmjukhet

Tack!

Till finansiärer, kollegor, anläggningsägare, installatörer och alla andra som berikat och möjliggjort våra studier.

Alexander Granlund alexander.granlund@ri.se

Mattias Lindh mattias.lindh@ri.se

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Piteå kommun

REGION
NORRBOTTEN

PITEÅ
SCIENCE
PARK

RI.
SE